

Europiečių požiūriai į gerovę: praeitis, dabartis ir ateitis

Svarbiausi 8-osios Europos socialinio
tyrimo bangos rezultatai

Svarbiausių
EST rezultatų
serija

8
numeris

Svarbus daugelio demokratinių visuomenių aspektas yra gerovės valstybė, kuri suprantama kaip iš surinktų mokesčių valstybės finansuojamos paslaugos, užtikrinančios piliečių finansinį saugumą. Šios paslaugos gali būti labai įvairios, pavyzdžiui, sveikatos priežiūra, bedarbio pašalpos, būsto išlaidos ir pensijos.

Modulio „Požiūriai į gerovę Europoje“ įtraukimas į Europos socialinio tyrimo (toliau – EST) 8-ąją bangą (2016–2017 m.) leido įvertinti požiūrį į minėtas paslaugas 23-ose šalyse. Didžioji šio modulio klausimų dalis buvo įtraukta į 4-osios bangos apklausą (2008-2009 m.), o nauji duomenys suteikia galimybę dar kartą pažvelgti į visuomenės nuomonę minėtu klausimu, pralinkus 2008 m. ekonominės krizės šešėliui.

Nuo to laiko daug valstybių susidūrė su vyriausybės įvestomis griežtomis

taupymo priemonėmis, o daugelis viešųjų išlaidų sričių patyrė sąstingį, viešosios išlaidos buvo apkarpytos arba visiškai sumažintos. Visa tai leidžia įvertinti, ar gerovės valstybei taikomi finansiniai apribojimai daugelyje šalių pakeitė visuomenės požiūrį į gerovę.

Kai kurie klausimai šiame modulyje pateikti pirmą kartą, ypač tie, kuriais siekiama įvertinti visuotinių bazinių pajamų (VBP) modelio ir bendros ES socialinių išmokų sistemos įgyvendinimą.

Kaip visuomet, esame dėkingi klausimyno kūrimo grupės nariams, kurie parengė šią ataskaitą ir glaudžiai bendradarbiavo su EST, kurdami šį išsamų, aktualų, informatyvų ir įdomų modulį.

Rory Fitzgerald
EST EMTIK direktorius
Londono Sičio universitetas

Šio numerio autoriai:

- Bart Meuleman, Leveno universitetas, Belgija.
- Wim van Oorschot, Leveno universitetas, Belgija.
- Sharon Baute, Sam Delespaul, Dimitri Gugushvili, Tijs Laenen ir Federica Rossetti, Leveno universitetas, Belgija.
- Femke Roosma, Tilburgo universitetas, Nyderlandai.

Modulį „Požiūriai į gerovę Europoje“ sudaryti padėjo šie EST Centrinės mokslinės grupės nariai:

- Brita Dorer (GESIS – Leibnico socialinių mokslų institutas).
- Sarah Butt, Salima Douhou, Rory Fitzgerald, Elena Sommer ir Lizzy Winstone (Londono Sičio universitetas).
- Diana Zavala Rojas (Pompeu Fabra universitetas).

Leidinio lietuvių kalba mokslinės redaktorės – Ligita Šarkutė ir Gintarė Vazonienė, Vytauto Didžiojo universitetas.

Iš anglų kalbos vertė Donata Berūkštienė, Vytauto Didžiojo universitetas.

Europiečių požiūriai į gerovę: praeitis, dabartis ir ateitis

Svarbiausi 8-osios Europos socialinio tyrimo bangos rezultatai

Bart Meuleman, Wim van Oorschot, Sharon Baute, Sam Delespaul, Dimitri Gugushvili, Tijs Laenen, Femke Roosma ir Federica Rossetti

Įvadas

Pastaraisiais dešimtmečiais dėl daugybės ekonominių, socialinių ir politinių pokyčių išplėtai europietiško stiliaus gerovės valstybei teko dideli iššūkiai. Kilusias ilgalaikes problemas paaštrino 2008 m. prasidėjusi bankų krizė, po kurios 2009 m. daugelyje Europos valstybių prasidėjo ekonomikos nuosmukis bei ilgalaikė fiskalinė ir skolų krizė.

Reaguodamos į šias tarpusavyje susijusias krizes, kai kurios Europos šalių vyriausybės ėmėsi įgyvendinti plataus masto fiskalines konsolidavimo programas, įskaitant žymų gerovės išlaidų sumažinimą ir darbo rinkos reformas. Kitos šalys pradėjo vykdyti bendras griežto taupymo programas. Be to, dėl tuo metu visame pasaulyje vykusių politinių ir karinių konfliktų dideli pabėgėlių ir migrantų srautai pradėjo plūsti į Europą, todėl esamoms gerovės sistemoms teko papildoma našta.

Susiklosčius tokiai krizinei situacijai, teisingumo bei solidarumu grįstų santykių būtinybė tapo plačiai diskutuojama tema visoje Europoje. Pavyzdžiui, intensyvios diskusijos dėl pensijų, vykstančios daugelyje Europos šalių (pvz. EU 2004), yra ne tik besikeičiančių grupinių interesų, atsirandančių dėl visuomenės senėjimo, bet ir besikeičiančio požiūrio į kartų solidarumą apraiška. Vis stipresnis ideologinis asmeninės atsakomybės akcentavimas verčia abejoti turtingųjų

solidarumu su nepasiturinčiais, tačiau paradoksaliai tuo pat metu pastebimas ir atsinaujinęs susidomėjimas bazinių pajamų idėja. Europos Sąjungos mastu taikoma „aktyvinimo“, arba skatinimo, politikos strategija, kuri įgyvendinama, pavyzdžiui, bendrai griežtinant reikalavimus dėl darbo stažo ir įpareigojant bedarbius ieškoti darbo, atspindi naują požiūrį į teisių ir pareigų pasiskirstymą tarp darbo rinkos dalyvių ir tų, kurie yra už darbo rinkos ribų.

Diskusijas apie migrantų integravimą į Europos visuomenes ir jiems suteikiamas galimybes naudotis socialine apsauga iš esmės skatina vyraujančios nuomonės apie tai, kiek jie nusipelno gerovės, nors, palyginti su kitomis nepasiturinčiomis visuomenės grupėmis, jų gerovės lygis gerokai žemesnis. Galiausiai, Europos Sąjungoje tebevyksta diskusijos, kurias sąlygojo faktas, jog ekonominė krizė nevienodai paveikė skirtingas Europos šalis. Šių diskusijų centre – europiečių solidarumas; ieškoma atsakymų į klausimą, ar pirmenybės teikimas ne turtingųjų, bet labiau skurstančių europiečių gerovei, yra būtina sąlyga, siekiant užtikrinti visos Europos socialinę sanglaudą ir, ar tai galėtų būti politiškai ir ekonomiškai įgyvendinama.

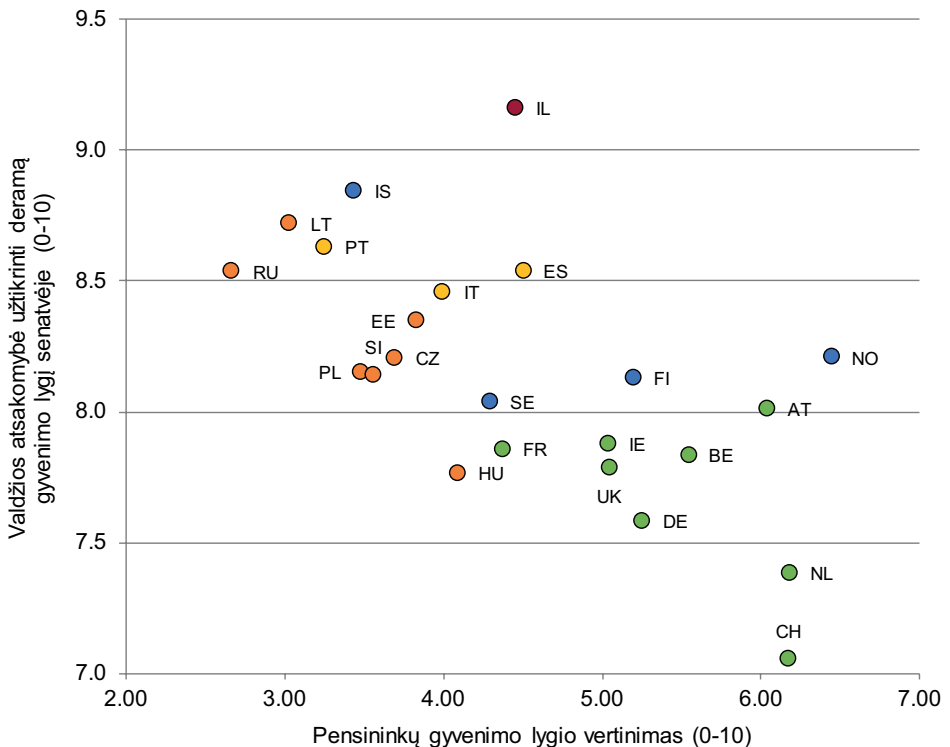
EST 8-osios bangos (2016–2017 m.) klausimų modulis „Požiūriai į gerovę besikeičiančioje Europoje: iššūkiai solidarumui“ – leidžia pažvelgti į šias diskusijas iš mokslinės pusės.¹

Šis modulis iš dalies atkartoja 4-osios (2008–2009 m.) EST bangos modulį „Požiūriai į gerovę“, tačiau jame taip pat yra ir naujų, su solidarumu susijusių klausimų. Šioje ataskaitoje apibendrinamas europiečių požiūris į solidarumą su tokiomis pažeidžiamomis grupėmis kaip vyresnio amžiaus žmonės, bedarbiai, migrantai ir nepasiturintieji, bei požiūris į Europos socialinę politiką ir visuotinių bazinių pajamų idėją.

Solidarumas su vyresnio amžiaus žmonėmis

Nuo pat pradžių viena pagrindinių gerovės valstybės funkcijų buvo užtikrinti pakankamas pajamas vyresnio amžiaus žmonėms, kadangi jie nebegali dirbti. Siekiant išsiaiškinti, ar, senėjant gyventojams, Europos visuomenė vis dar palaiko šį kartų solidarumo principą, respondentų buvo klausama,

1 paveikslas. Pritarimas valdžios atsakomybei užtikrinti deramą gyvenimo lygį senatvėje ir vyresnio amžiaus žmonių gyvenimo lygio vertinimas

Pastaba: N (E6 klausimas) = 44 120; N (E4 klausimas) = 43 689. Rezultatai pasverti, atsižvelgiant į amžių, lytį ir išsilavinimą (pspweight svorio koeficientas). Spalvos nurodo regioną (mėlyna = Šiaurės Europa; žalia = Vakarų Europa; geltona = Pietų Europa; oranžinė = Rytų Europa).

ar, jų nuomone, valdžia turėtų priimti atsakomybę užtikrinti deramą gyvenimo lygį senatvėje. Respondentai savo atsakymus galėjo pateikti skalėje nuo 0 iki 10 (0 reiškė, kad valdžia neturėtų priimti jokios atsakomybės, o 10 reiškė, kad valdžia turėtų priimti visą atsakomybę).

Kaip pavaizduota 1 paveiksle, idėja, jog valdžia turėtų priimti atsakomybę užtikrinti deramą gyvenimo lygį senatvėje, susilaukia didžiulio palaikymo visoje Europoje ir ypač už Vakarų Europos ribų: vertinimų vidurkis viršija 8 balus. Tokį didelį pritarimą lėmė kelios priežastys. Tai visų pirma gali būti paaiškinama tuo, kad senatvės pensija yra beveik universali išmoka: dauguma žmonių ją gauna išėję į pensiją, todėl jie tikisi, kad tokia tvarka jiems bus naudinga dabar ar ateityje. Vyresnio amžiaus žmonės susilaukia palaikymo dar ir dėl savo ankstesnio indėlio į visuomenę. Trečioji priežastis yra didelis susirūpinimas vyresnio amžiaus žmonių gyvenimo sąlygų kokybe.

Respondentų taip pat buvo prašoma įvertinti pensininkų gyvenimo lygį (skalėje nuo 0 iki 10). Šalyse, kur žmonės yra mažiau patenkinti pensininkų gyvenimo lygiu (ypač Pietų ir Rytų Europoje), idėja, jog valdžia turi imtis veiksmų vyresnio amžiaus žmonių labui, sulaukia didesnio palaikymo.

Nuo 2008 m. vyresnio amžiaus žmonėms skirtų viešųjų paslaugų apimtys sumažėjo 16-oje iš 20-ies šalių. Nors dauguma šių pokyčių yra palyginti nežymūs, ryškesnis išsakyto solidarumo su vyresnio amžiaus žmonėmis mažėjimas pastebimas Jungtinėje Karalystėje (sumažėjo 0,72 balo) ir Airijoje (-0,60), o taip pat keliose Rytų Europos šalyse (Vengrijoje: -1,01; Rusijos Federacijoje: -0,62; Lenkijoje: -0,50).

Įdomu tai, kad kartų solidarumas mažėja kylant pensininkų gyvenimo lygiui. Respondentams susidaro įspūdis, jog pensininkų gyvenimo sąlygos pagerėjo, todėl, jų nuomone, reikalingas mažesnis valdžios kišimasis. Gali būti, kad dėl ekonominės krizės daugiau dėmesio imta skirti ne vyresnio amžiaus žmonėms, bet kitoms socialinėms grupėms.

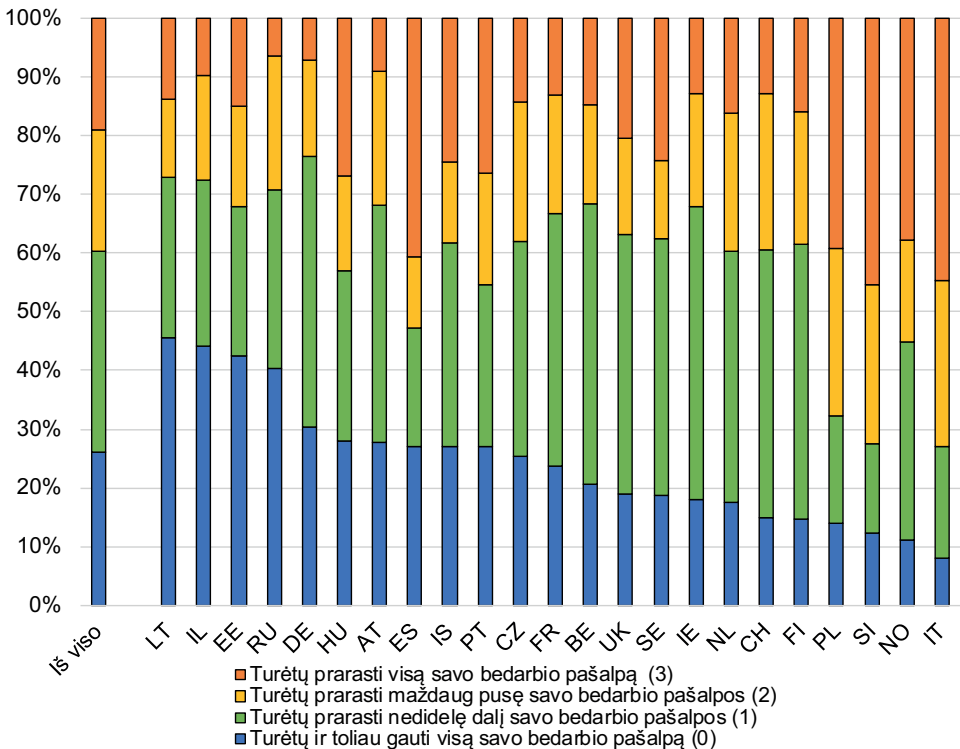
Solidarumas su bedarbiais: tarp sąlygiškumo ir dosnumo

Pastaraisiais dešimtmečiais, Europos nedarbo išmokų sistema buvo nukreipta skatinimo strategijos link (Bonoli, 2010). Teisė į finansinę pagalbą nedarbo atveju vis labiau siejama su įvairiausių darbinių įsipareigojimų įvykdymu. Jei šie įsipareigojimai nevykdomi, gali būti taikomos sankcijos, t. y. mažinami pašalpų dydžiai arba trumpinamas pašalpų mokėjimo laikotarpis.

Siekiant įvertinti, kaip visuomenė reaguoja į tokį skatinimo būdą, respondentams buvo pateikta įvertinti situacija *asmens, kuris anksčiau dirbo, tačiau prarado savo darbą ir dabar gauna bedarbio pašalpą*. Vėliau respondentams buvo užduotas klausimas, kas, jų manymu, turėtų atsitikti su šio žmogaus bedarbio pašalpa, jei šis asmuo atsisakytų pasiūlyto darbo, kadangi jame mokama daug mažiau, nei uždirbdavo anksčiau.

Iš 2 paveikslą matyti, jog maždaug vienas iš keturių (26,1%) europiečių mano, kad

2 paveikslas. Pritarimas gerovės sąlygiškumo principui pagal šalį

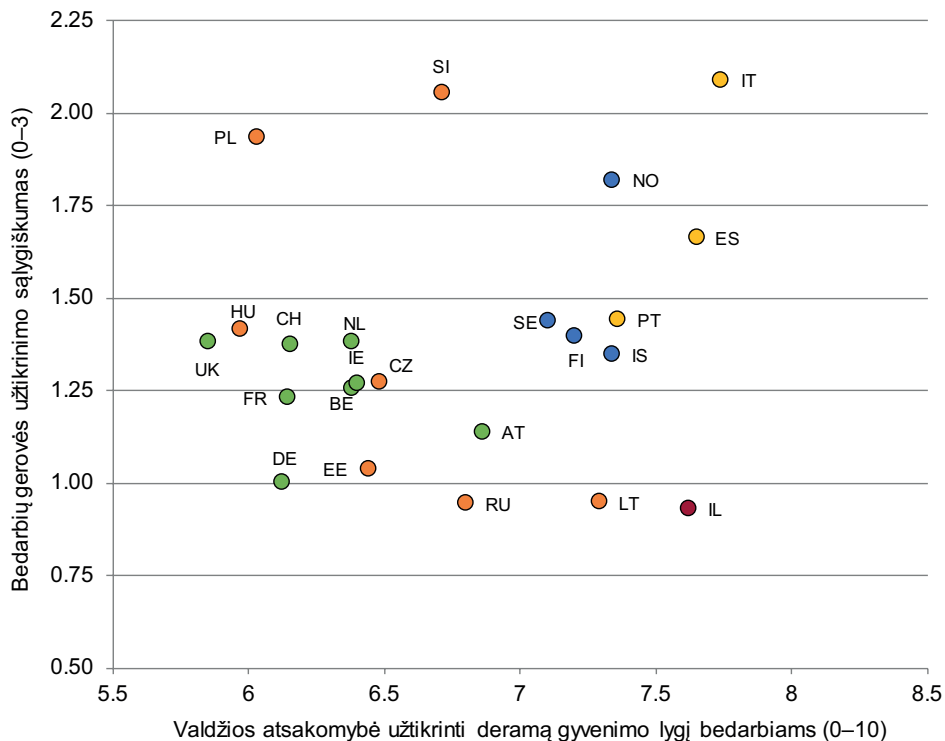
Pastaba: N=10 712 (E21 klausimas buvo pateiktas atsitiktinei respondentų imčiai). Rezultatai pasverti, atsižvelgiant į amžių, lytį ir išsilavinimą (pspweight svorio koeficientas) bei gyventojų skaičių (pweight svorio koeficientas).

bedarbiui neturėtų būti taikomos sankcijos ir jis turėtų ir toliau gauti visą pašalpą. Nors dauguma respondentų pritaria, kad reikia numatyti tam tikras pašalpos gavimo sąlygas, didžiausia respondentų dalis (34,3%) renkasi švelniausias sankcijas, t. y. nedidele dalimi sumažinti bedarbio pašalpą. Už griežtesnių sankcijų taikymą, kuomet asmuo turėtų prarasti pusę pašalpos ar visiškai jos netekti, pasisako atitinkamai 20,6% ir 19,0% respondentų. Šis Europos vidurkis neatskleidžia ženklų tarpvalstybinių skirtumų. Kaip parodyta 2 paveiksle,

pritarimas sąlygiškumo principui daugiausiai palaikymo susilaukė Italijoje, Norvegijoje, Lenkijoje ir Slovėnijoje, o Lietuvoje, Izraelyje, Estijoje ir Rusijoje pritarimas buvo palyginti menkas. Vis dėlto rezultatai neatskleidė aiškių regioninių skirtumų.

Pritarimą sąlygiškumo principui įdomu paanalizuoti kartu su visuomenėje vyraujančiu požiūriu į bedarbių socialines teises (Houtman, 1997). Kokia, europiečių nuomone, turėtų būti teisių ir pareigų pusiausvyra? 3 paveiksle pavaizduota pageidaujama pusiausvyra tarp teisių

3 paveikslas. Pritarimas socialinės apsaugos sistemos dosnumui bedarbiams ir jų gerovės užtikrinimo sąlygiškumui

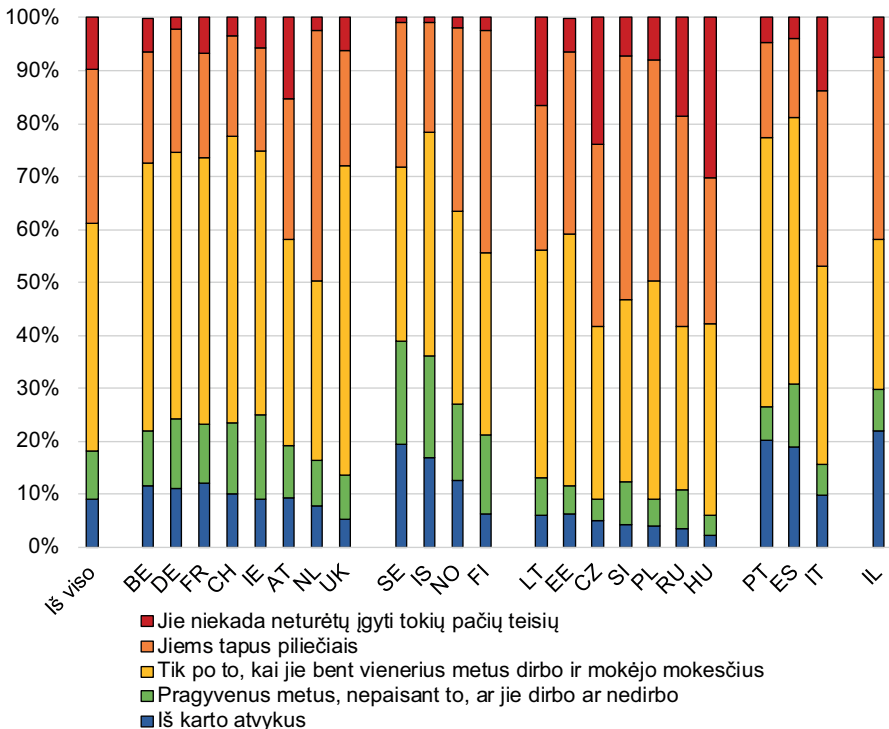
Pastaba: N=10 641. Rezultatai pasverti, atsižvelgiant į amžių, lytį ir išsilavinimą (pspweight svorio koeficientas). Spalvos nurodo regioną (mėlyna = Šiaurės Europa; žalia = Vakarų Europa; geltona = Pietų Europa; oranžinė = Rytų Europa).

ir pareigų skirtingose šalyse. Kalbant apie socialines teises, šalių balų vidurkiai atsakant į klausimą, ar *valdžia turėtų prisiimti atsakomybę užtikrinti deramą gyvenimo lygį bedarbiams*, svyruoja nuo 5,9 iki 7,7 balų (skalėje nuo 0 iki 10). Taigi, parama bedarbių gerovės užtikrinimui paprastai vertinama aukštais balais, tačiau šie balai gerokai žemesni nei vyresnio amžiaus žmonių atveju (kaip parodyta 1 paveiksle).

Kalbant apie pareigas, yra analizuojami atsakymo į klausimą dėl pašalpų skyrimo sąlygų šalių vidurkiai (skalėje nuo 0 – turėtų prarasti visą bedarbio pašalpą – iki 3 – turėtų ir toliau gauti visą bedarbio pašalpą).

Maždaug pusė visų šalių patenka į „vidurinę“ grupę: klausimo dėl pašalpos skyrimo sąlygų balai svyruoja nuo 1 iki 1,5, o klausimo dėl valdžios atsakomybės balai svyruoja tarp 6-7. Pažymėtina, kad Viduržemio jūros ir Šiaurės šalys nukrypsta nuo šios tendencijos ir, vertindami sąlygiškumo principo taikymą palyginti aukštais balais, tvirtai pasisako ir už socialines teises. Šiame kontekste labiausiai išsiskiria Italija: italai labiausiai pasisako už sąlygiškumo principo taikymą, bet tuo pačiu metu jie yra patys dosniausi iš visų europiečių. Slovėnijos ir Lenkijos respondentų nuomonė dėl socialinių įsipareigojimų yra labai panaši, tačiau jie yra mažiau dosnūs. Lenkai išskirtinai pasisako

4 paveikslas. Pritarimas socialinių teisių imigrantams suteikimui pagal šalį ir regioną

Pastaba: N=42 403. Rezultatai pasverti, atsižvelgiant į amžių, lytį ir išsilavinimą (pspweight svorio koeficientas).

už palyginti silpną socialinę bedarbių apsaugą drauge su griežtomis sankcijomis tiems, kurie nevykdo įsipareigojimų dėl darbo. Priešinga tendencija pastebima tarp izraeliečių ir lietuvių, kurie iš visų europiečių yra dosniausi ir mažiausiai pritaria sąlygiškumo principui.

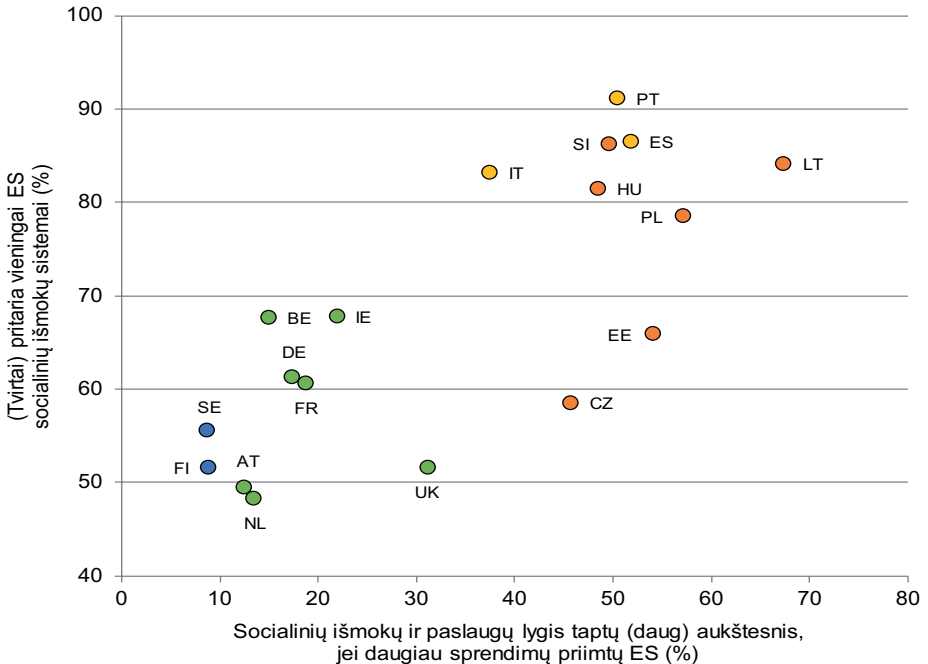
Solidarumas su migrantais: gerovės nacionalizmas prieš visuotinumą?

Didėjantis gyventojų judėjimas ir pastarojo meto pabėgėlių krizė paskatino visuomenę diskutuoti, koks yra santykis tarp migracijos ir gerovės valstybės. Kokios yra Europos respondentų nuostatos dėl naujai atvykusių

asmenų socialinių teisių visuomenėje? Modulyje „Požiūriai į gerovę“ respondentų buvo klausama, *kada žmonės, atvykę iš kitų šalių, turėtų įgyti tokias pačias teises į socialines išmokas ir paslaugas, kaip ir šalyje gyvenantys piliečiai* (4 paveikslas).

Griežtą gerovės nacionalizmo poziciją, t. y. principą, jog socialinės išmokos turi būti mokamos tik vietos gyventojams, palaiko aiški respondentų mažuma: tik 9,7% visų europiečių mano, jog imigrantai niekada neturėtų įgyti tokių pačių socialinių teisių (4 paveikslas). Tačiau nuostata, jog naujai atvykusiems asmenims turi būti nedelsiant užtikrinamos visos socialinės išmokos ir

5 paveikslas. Visuomenės pritarimas vieningai ES socialinių išmokų sistemai ir lūkestis, kad europeizacija pakels socialinių išmokų lygį

Pastaba: N (E37 klausimas) = 31 764; N (E38 klausimas) = 32 587. Rezultatai pasverti, atsižvelgiant į amžių, lytį ir išsilavinimą (pspweight svorio koeficientas). Spalvos nurodo regioną (mėlyna = Šiaurės Europa; žalia = Vakarų Europa; geltona = Pietų Europa; oranžinė = Rytų Europa).

paslaugos, yra palaikoma lygiai tokios pačios nedidelės mažumos (9,0%). Dauguma europiečių laikosi tarpinės pozicijos ir, jų įsitikinimu, socialinės teisės atvykėliams turėtų būti suteiktos po to, kai jie įgytų pilietybę (29,1%) arba kai jie bent vienerius metus šalyje būtų dirbę ir mokėję mokesčius (43,1%). Panašūs rezultatai buvo gauti uždavus lygiai tą patį klausimą 2008–2009 m. atliktame tyrime: 7,9% respondentų visiškai nepritarė, jog imigrantams būtų suteikiamos socialinės teisės, o 9,2% respondentų pasisakė už besąlyginį socialinių teisių suteikimą naujai atvykusiems (taip pat žr. Mewes ir Mau 2013). Akivaizdu, jog pabėgėlių krizė nesukėlė sentimentų bangos gerovės nacionalistams Europoje. Portugalijoje ir Ispanijoje dalis respondentų, palaikančių siūlymą, kad naujai atvykusiems asmenims iš karto turėtų būti suteiktos socialinės teisės, netgi ženkliai padidėjo (nuo 9,6 iki 20,3% Portugalijoje; nuo 11,7 iki 18,9% Ispanijoje).

Socialinių teisių suteikimas remiantis abipusiškumo principu (kai atvykėlis bent metus yra mokesčių mokėtojas) iki šiol yra labiausiai palaikoma pozicija Šiaurės ir Vakarų Europoje. Rytų Europos respondentai yra daug labiau linkę nepritari, jog imigrantams būtų suteikiamos socialinės teisės. Pilietybę šio regiono respondentai laiko viena pagrindinių sąlygų norint įgyti socialines teises ir gerovės nacionalistai šiame regione sudaro daug didesnę procentą nei kituose regionuose. Tai šiek tiek stebina, nes Rytų Europoje yra gana mažas imigrantų skaičius ir žemas socialinių išlaidų lygis. Panašu, kad aplinka, kurioje vyrauja nepasitenkinimas socialinės apsaugos sistema, ir kurioje vietos gyventojai nėra linkę užmegzti santykių su imigrantais, yra palanki terpė klestėti gerovės nacionalizmui.

Socialinės Europos link?

Bėgant metams, Europos Sąjunga pamažu ėmėsi aktyvesnio vaidmens formuojant socialinę politiką (Falkner, 2016). Todėl kyla klausimas, ar Europos respondentai palankiai vertina šiuos pokyčius, o galbūt į socialinės Europos plėtrą jie žiūri kaip į grėsmę nacionalinėms gerovės užtikrinimo sistemoms.

Modulyje „Požiūriai į gerovę“ siekiama įvertinti, ar, respondentų nuomone, *socialinių išmokų ir paslaugų lygis jų šalyje taptų aukštesnis ar žemesnis, jei daugiau sprendimų priimtų Europos Sąjunga, o ne atskirų šalių vyriausybės*. Vidutiniškai trys iš dešimties europiečių (30,5%) yra įsitikinę, kad didesnis Europos Sąjungos įsitraukimas lemtų aukštesnį ar daug aukštesnį socialinės apsaugos lygį. Tačiau reikia pastebėti, kad 69,5% respondentų laikosi nuomonės, jog jei ES priimtų daugiau sprendimų, socialinių pašalpų ir paslaugų lygis išliktų toks pats arba žemesnis.

Nepaisant visuotinio susirūpinimo dėl socialinės Europos, 67,1% europiečių teigė pritariantys *vieningai ES socialinių išmokų sistemai, užtikrinančiai minimalų gyvenimo lygį neturtingiesiems*. Abu požiūriai susiję tarpusavyje: šalyse, kur vyrauja aukšti lūkesčiai, jog dėl europeizacijos pakils socialinių išmokų lygis, visuomenė taip pat demonstruoja tvirtą pritarimą vieningai ES socialinių išmokų sistemai (5 paveikslas).

Nacionalinių gerovės sistemų dosnumas yra esminis veiksnys, lemiantis didelius požiūrių į socialinę Europą skirtumus tarp šalių. Stipriai išsivysčiusiose Šiaurės šalių gerovės valstybėse mažai respondentų tiki, jog europeizacija gali prisidėti prie socialinės politikos pagerinimo, ir palyginti nedaug kas pasisako už vieningą ES socialinių išmokų sistemą. Rytų ir Pietų Europos šalyse, kur socialinės išlaidos yra žymiai mažesnės,

respondentai į Europos Sąjungos įsitraukimą žiūri kaip į veiksnį, galintį pagerinti socialinę apsaugą.

Pritarimas bazinėms pajamoms

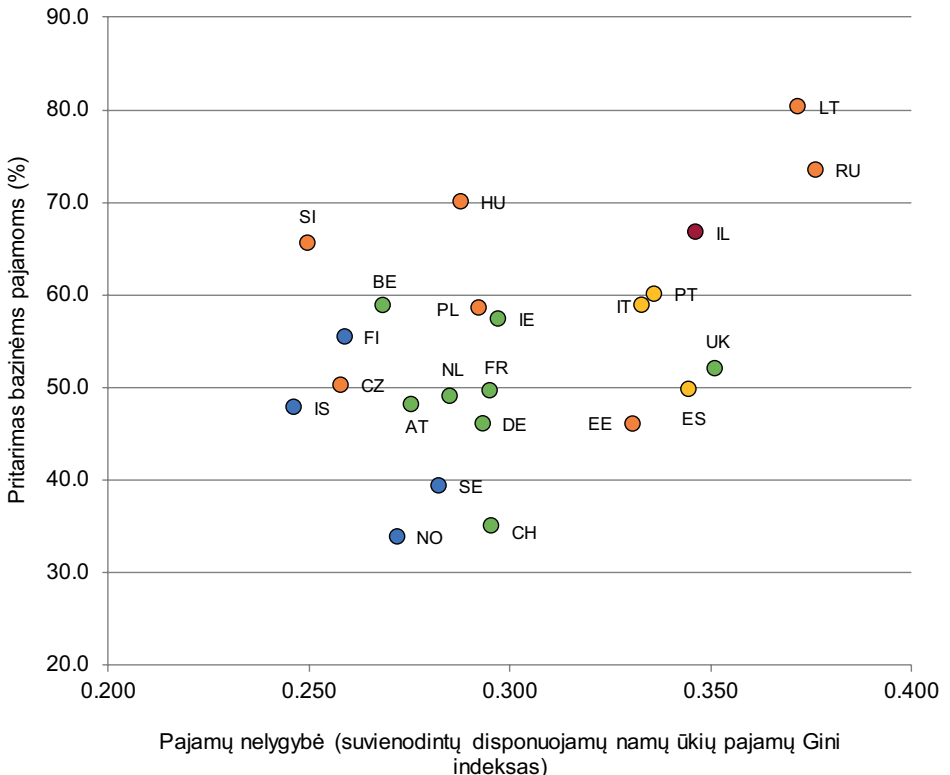
Visuotinių bazinių pajamų idėja yra paprasta, bet kartu ir radikali. Ši idėja sulaukia vis didesnio dėmesio viešose diskusijose ir tarp politikų visoje Europoje (De Wispelaere ir Stilton 2004; OECD 2017). Vis dėlto, užtikrinant pakankamai dideles pajamas visiems, nepriklausomai nuo to, ar jiems reikalinga parama ir ar jie vykdo darbo

įsipareigojimus, iš esmės prieštarauja Europos gerovės sistemoms, kuriose abipusiškumo ir poreikio principai vaidina svarbų vaidmenį.

Į EST modulį „Požiūriai į gerovę“, pirmą kartą tarptautiniame moksliniame tyrime įtrauktas klausimas, susijęs su visuotinėmis bazinėmis pajamomis. Respondentų buvo klausiama, ar jie pritaria, ar nepritaria bazinių pajamų modeliui, kuris apibūdinamas taip:

- *Kas mėnesį valdžia kiekvienam išmoka tam tikrą pinigų sumą, skirtą*

6 paveikslas. Pritarimas bazinėms pajamoms ir pajamų nelygybė (OECD, 2016)

Pastaba: N (E36 klausimas) = 40 712. Rezultatai pasverti, atsižvelgiant į amžių, lytį ir išsilavinimą (pspweight svorio koeficientas). Spalvos nurodo regioną (mėlyna = Šiaurės Europa; žalia = Vakarų Europa; geltona = Pietų Europa; oranžinė = Rytų Europa).

būtiniausioms pragyvenimo išlaidoms padengti.

- *Ji pakeičia daugelį kitų socialinių išmokų.*
- *Modeliu siekiama užtikrinti minimalų gyvenimo lygį kiekvienam.*
- *Kiekvienas gauna vienodą sumą nepriklausomai nuo to, dirba, ar ne.*
- *Žmonės taip pat išsaugo pinigus, kuriuos uždirba ar gauna iš kitų šaltinių.*
- *Šis modelis finansuojamas iš surenkamų mokesčių.*

Respondentų, kurie (tvirtai) pritaria visuotinių bazinių pajamų modelio įvedimui, dalis šalyse labai skiriasi – nuo 33,9% Norvegijoje iki 80,4% Lietuvoje. Bazinių pajamų idėjai mažiau pritariama turtingesnėse Šiaurės ir Vakarų Europos šalyse, o ne tokiose turtingose šalyse Rytuose ji susilaukia daugiau palaikymo. 6 paveiksle pavaizduota, kokių mastu yra pritariama bazinėms pajamoms skirtingose šalyse, atsižvelgiant į gyventojų pajamų nelygybę (matuojamą pagal Gini indeksą). Bazinių pajamų modelio įvedimui labiausiai pritariama šalyse, kur egzistuoja didelė pajamų nelygybė, tokiose kaip Lietuva ir Rusija, o gerovės valstybėse su mažiausia pajamų nelygybe, t. y. Norvegijoje ir Švedijoje, ši idėja palaikoma menkai. Tokia tendencija leidžia manyti, kad bazinių pajamų modelio įvedimas, kaip būdas pakelti socialinę gerovę, nekeičiant sėkmingai veikiančių gerovės sistemų, yra sveikintinas dalykas.

Išvados

Iš 8-osios EST bangos modulio „Požiūriai į gerovę“ rezultatų matyti, jog europiečiai aiškiai pritaria perskirstomajai gerovei. Taip pat aiškiai pritariama, jog už pažeidžiamų visuomenės grupių gerovę yra atsakingos šalių vyriausybės. Gerovės valstybės legitimacijos nepaveikė net ir daugybė įvairių krizių. Palyginus šio tyrimo duomenis su 2008–2009 m. EST duomenimis, pastebimas

nuostatų stabilumas, o ne ryškus pokytis.

Vis dėlto šiame leidinyje pateiktos išvados rodo, jog europiečiai yra nevienodai entuziastingai nusiteikę skirtingų solidarumo pavidalų atžvilgiu. Nors beveik vienbalsiai pritariama, kad parama turi būti teikiama vyresnio amžiaus žmonėms, didelė dalis gyventojų prieštarauja tokiam gerovės perskirstymui, kuris orientuotas į bedarbius ir naujai atvykusius į šalį. Šiuos požiūrių skirtumus geriau paaiškina nusipelnymo kriterijus (van Oorschot ir kt., 2017). Vyresnio amžiaus žmonės paprastai yra laikomi nuskriausta grupe (poreikio kriterijus), kuri anksčiau įnešė savo indėlį į visuomenę (abipusiško principas). Priešingai nei vyresnio amžiaus žmonės, bedarbiai yra kartais laikomi atsakingais už savo pačių situaciją (kontrolės principas), o pirmenybė, teikiama savo rato žmonėms (tapatumo principas), yra kliūtis solidarumui su imigrantais.

Viešų diskusijų centre atsidūrė ne tik tokios klasikinės perskirstymo schemos kaip išmokos vyresnio amžiaus žmonėms, bedarbiams ir ligoniams, bet ir naujos solidarumo formos. Europiečiai nesutaria dėl naujų politinių pasiūlymų, t. y., ar geriau įdiegti vieningą ES socialinių išmokų sistemą, ar vis tik įvesti visuotinių bazinių pajamų modelį. Dėl šių naujų pasiūlymų stebimos pribloškiamai skirtingos nuomonės tarp šalių, o tai kelia grėsmę nacionaliniu pagrindu gyvuojančioms gerovės valstybėms. Panašu, kad labiau išsivysčiusiose Šiaurės ir Vakarų Europos gerovės valstybėse yra pasisakoma prieš galiojančios tvarkos keitimą. Rytų ir Pietų Europoje vyrauja didesnis nepasitenkinimas esama socialine rūpyba, todėl į naujus pasiūlymus yra žiūrima kaip į galimybę pagerinti gyvenimo sąlygas. Šios tyrimo išvados aiškiai įrodo, jog egzistuojančios institucinės sistemos turi grįžtamąjį poveikį gerovės valstybės legitimacijai.

Literatūra

Bonoli, G. (2010). The Political Economy of Active Labor-Market Policy. *Politics & Society*, 38(4), 435–457.

De Wispelaere, J., & Stirton, L. (2004). The many faces of universal basic Income. *The Political Quarterly*, 75(3), 266-274.

EU (2004). *The future of pension systems*. Brussels: European Commission.

Falkner, G. (2016). The European Union's social dimension. In M. Cini, & N.P.-S Borragán. (Eds.), *European Union Politics* (5th ed., pp. 275–290). Oxford: Oxford University Press.

Houtman, D. (1997). Welfare State, Unemployment, and Social Justice: Judgments on the Rights and Obligations of the Unemployed. *Social Justice Research*, 10 (3), 267-288.

Mewes, J., & Mau, S. (2013). Globalization, socio-economic status and welfare chauvinism: European perspectives on attitudes toward the exclusion of immigrants. *International Journal of Comparative Sociology*, 54(3), 228-245.

OECD. (2017). Basic income as a policy option: Can it add up? *Policy brief on the future of work*. Paris: OECD.

van Oorschot, W., Roosma, F., Meuleman, B., & Reeskens, T. (Eds.). (2017). *The Social Legitimacy of Targeted Welfare: Attitudes to Welfare Deservingness*. Edward Elgar Publishing.

Išnašos

18-ojoje EST bangoje dalyvavo 23 šalys: Austrija, Belgija, Čekijos Respublika, Estija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Vengrija, Islandija, Airija, Izraelis, Italija, Lietuva, Norvegija, Nyderlandai, Lenkija, Portugalija, Rusija, Slovėnija, Ispanija, Švedija, Šveicarija ir Jungtinė Karalystė.

EST duomenys ir dokumentacija

Vykdamas Europos socialinį tyrimą (EST), nuo 1-osios tyrimo bangos 2002–2003 m. buvo atliktas 381 351 tiesioginis interviu. Visą dokumentaciją ir duomenis, kurie buvo surinkti vykdamas vėlesnių bangų tyrimus iki 8-osios bangos (2016–2017 m.) ir įskaitant šios bangos tyrimą, galima peržiūrėti ar atsisiųsti tinklalapyje: www.europeansocialsurvey.org.

2013 m. EST buvo suteiktas Europos mokslinių tyrimų infrastruktūrų konsorciumo (EMTIK) statusas, o tai reiškia, kad visi dalyviai prisideda prie projekto biudžeto. 8-ojoje bangoje dalyvavo 23 šalys, įskaitant 17 EST EMTIK narių.

Naudodamiesi žemiau aprašytais įrankiais – EduNet ir NESSTAR – jūs galite prisijungti prie daugiau nei 125 000 žmonių, kurie užsiregistravo, kad gautų prieigą naudotis EST duomenimis.

EST duomenų pagrindu 2013–2016 m. buvo parengti 3 554 straipsniai akademinuose žurnaluose, knygos ir knygų skyriai, konferencijų pranešimai.

EduNet

EduNet yra elektroninė EST mokymosi priemonė, kurioje pateikiami praktiniai pavyzdžiai ir užduotys veda vartotojus per visą tyrimo procesą – nuo teorinės problemos iki statistinių rezultatų interpretacijos.

NESSTAR

EST duomenų analizei internete naudojamas NESSTAR internetinis duomenų analizės įrankis. Visą jo dokumentaciją galima rasti NSD – Norvegijos tyrimų duomenų centro tinklalapyje (nesstar.com).

Svarbiausių EST rezultatų serija

Šis numeris yra aštuntasis mūsų svarbiausių rezultatų leidinių serijos numeris. Visus 9 numerius anglų kalba galima peržiūrėti ar atsisiųsti EST tinklalapyje. Kiti šios serijos numeriai:

1. Pasitikėjimas teisingumu (taip pat parengta kroatų kalba).
2. Požiūriai į gerovę Europoje (taip pat parengta kroatų, Kipro graikų ir ukrainiečių kalbomis).
3. Ekonominė krizė, darbo kokybė ir socialinė integracija.
4. Kaip europiečiai supranta ir vertina demokratiją (taip pat parengta albanų, bulgarų, italų, lietuvių ir slovakų kalbomis).
5. Europiečių asmeninė ir socialinė gerovė (taip pat parengta albanų, lietuvių, rusų, slovakų ir slovėnų kalbomis).
6. Sveikatos socialinė nelygybė ir jos veiksniai (taip pat parengta danų, prancūzų, lietuvių, vokiečių, airių gėlių, rumunų, slovėnų ir ispanų kalbomis).
7. Požiūriai į migraciją ir jų veiksniai (taip pat parengta gruzinų, lietuvių, vokiečių, žydų, norvegų, slovėnų ir ispanų kalbomis).
9. Europiečių gerovės nuostatos dėl klimato kaitos ir energijos išteklių.

Apie EST

EST yra kas dvejus metus daugiau nei 30-yje Europos šalių nuo 2002 m. atliekama apklausa apie šių šalių gyventojų požiūrius, įsitikinimus ir elgseną. Tyrimo duomenų rinkiniai apima beveik 380 000 interviu, atliktų kas dvejus metus apklausiant vis naujas skerspjūvio imtis.

Nuo 2013 m. Europos socialinis tyrimas veikia kaip Europos mokslinių tyrimų infrastruktūros konsorciumas (EST EMTIK), kuris teikia atvirą prieigą prie tarptautinių duomenų apie visuomenės požiūrių ir elgsenos kaitą.

EST temos:

- Pasitikėjimas institucijomis
- Politinis dalyvavimas
- Sociopolitinės vertybės
- Moralinės ir socialinės vertybės
- Socialinis kapitalas
- Socialinė atskirtis
- Tautinis, etinis ir religinis tapatumas
- Sveikata ir gerbūvis
- Demografinė sudėtis
- Išsilavinimas ir užimtumas
- Finansinė padėtis

- Namų ūkio padėtis
- Požiūriai į gerovę
- Pasitikėjimas baudžiamuoju teisingumu
- Diskriminacijos dėl amžiaus raiška ir patirtys
- Pilietiškumas, dalyvavimas ir demokratija
- Imigracija
- Šeima, darbas ir gerbūvis
- Ekonominė moralė
- Gyvenimo ciklo organizavimas
- Klimato kaita ir energijos išteklių

www.europeansocialsurvey.org

www.esswellbeingmatters.org

Sekite EST naujienas „Twitter“: [@ESS_Survey](https://twitter.com/ESS_Survey)

Pamėkite EST „Facebook“: [@EuropeanSocialSurvey](https://www.facebook.com/EuropeanSocialSurvey) ir [@ESTLietuvoje](https://www.facebook.com/ESTLietuvoje)

Sekite EST naujienas „LinkedIn“: [@european-social-survey](https://www.linkedin.com/company/european-social-survey)

Europos socialinį tyrimą Lietuvoje įgyvendina Vytauto Didžiojo universiteto Socialinių mokslų fakultetas. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija yra nacionalinis atstovas EST EMTIK. Profesorius Algis Krupavičius yra EST EMTIK Generalinės Asamblėjos pirmininko pavaduotojas. Lietuvos narystę EST EMTIK finansuoja Lietuvos mokslo taryba (Sutarties Nr. VS-3).

Šio numerio angliškos versijos leidybą finansavo Europos Sąjungos bendroji mokslinių tyrimų ir inovacijų programa „Horizontas 2020“, paramos sutarties Nr. 676166.

Anglišką ir lietuvišką leidinio versiją išleido EST EMTIK Londono Sičio universitetas
Northampton Square, Londonas
EC1V 0HB Jungtinė Karalystė

2018 m. rugsėjis

8-ojoje Europos socialinio tyrimo bangoje, vykdytoje 2016–2017 m., dalyvavo 23 šalys.

Nariai:

Austrija, Belgija, Čekijos Respublika, Estija, Prancūzija, Vokietija, Vengrija, Airija, Italija, Lietuva, Nyderlandai, Norvegija, Lenkija, Portugalija, Slovėnija, Švedija, Jungtinė Karalystė.

Stebėtojas:

Šveicarija.

Kiti dalyviai:

Suomija, Islandija, Izraelis, Rusija, Ispanija.

Tarptautinės patiriamosios EST EMTIK Generalinės Asamblėjos grupės yra Metodų patariamoji taryba (MAB), Mokslinė patariamoji taryba (SAB) ir Finansų komitetas (FINCOM).

EST EMTIK buveinė yra Londono Sičio universitete, Jungtinėje Karalystėje.

EST EMTIK Centrinę mokslinę grupę sudaro GESIS – Leibnico socialinių mokslų institutas, Vokietija; Katalikiškasis Leveno universitetas, Belgija; NSD – Norvegijos tyrimų duomenų centras, Norvegija; SCP – Nyderlandų socialinių tyrimų institutas, Nyderlandai; Pompeu Fabra universitetas, Ispanija; Esekso universitetas, Jungtinė Karalystė; Liubianos universitetas, Slovėnija.

Nacionaliniame koordinatorių forume dalyvauja EST nacionaliniai koordinatoriai iš visų tyrime dalyvaujančių šalių.

